

H. A. van der Meiden

Stichting Bos en Hout

Lang geleden, in de vijftiger jaren, trok een jeugdig revolutionair, Constant Pieter van Goor, met enig voetvolk en met zijn fosfaatkanon op naar het noorden des lands. De ouderen onder ons herinneren zich ongetwijfeld die tijd vol heroïek waarin deze fervente bestrijder van onvruchtbare bosgronden overging tot een groot-scheepse stormloop op de Drentse bossen. Zijn heldendaden manifesteerden zich in een witte fosfaatdeken die dra alle Drentse bosgronden aan het zicht ontrok. En toen was het wachten op het effect, een drastische produktieverhoging. Kwade tongen beweren dat er nog zijn die wachten! Maar dat is pure bosroddel!

Ik praat, het badineren nu even terzijde, over een tijd waarin produktieverhoging en bosbouwkundig onderzoek twee nauw verweven begrippen waren. Ik spreek over een tijd waarin "produktieverhoging" een vanzelfsprekend en alleszins geaccepteerd woord in de Nederlandse bosbouw was. Het was een tijd waarin polarisatie tussen houtproductie en andere functies van het bos eerder uitzondering dan regel was.

Ik had in die tijd, de vijftiger jaren, het geluk (want zo mag ik het wel noemen) onder de bezielende leiding van Van Vloten sr., samen met Van Goor, Gremmen en Van Soest en later aangevuld met Hellinga, de wetenschappelijke staf van het Bosbouwproefstation te vormen.

Die eerste "Sturm und Drang" periode van De Dorschkamp was een tijd waarin duidelijke hoofdlijnen van onderzoek werden ontwikkeld en consequent gevolgd. Het is goed om die nog eens te memoreren en om te zien in hoeverre ze nog actueel zijn.

Van Vloten en zijn staf zetten vier hoofdlijnen van onderzoek uit, alle in feite gericht op groeiverbetering en produktieverhoging en op het uitschakelen van daarvoor nadelige invloeden. Die vier waren het selectie- en veredelingsonderzoek, het fytopathologisch onderzoek, het groei- en herkomstenonderzoek en het groeiplaats-, later houtteeltkundig onderzoek.

Het groei- en herkomstenonderzoek van Van Soest diende tot het vaststellen van de groei en de produktie van het Nederlandse bos en van de mogelijkheden om daarin verbetering te brengen. Het selectie- en veredelingsonderzoek hoef ik nauwelijks nader toe te lichten.

Van Vloten verrichtte baanbrekend werk op het gebied van de populierenveredeling, werk van erkend wereldniveau. Daarnaast besteedde hij aandacht aan tal van andere houtsoorten. Eerste doel: produktieverhoging en resistentieverbetering. Nauw aan het selectieonderzoek gekoppeld maar overigens zelfstandig opererend was het fytopathologisch onderzoek waarin Gremmen zijn sporen verdiende. En dan het houtteeltkundig onderzoek waarvan wij Van Goor als de pionier in ons land mogen beschouwen. Tegenwoordig moet je spreken van bosteelt, maar toen, in de vijftiger jaren, werd men nog niet nerveus als het woord houtteelt viel. Dat kwam pas later. Als we het hebben over produktieverhoging en bosbouwkundig onderzoek, moet ik met name en met ere het zogenaamde groeiplaatscorrelatieonderzoek noemen waarvan Van Goor de grote initiator was. Dit onderzoek is van essentiële betekenis geweest voor de mogelijkheid om in Nederland gezonder en produktiever bos te krijgen. Doel was het komen tot een optimale keuze van houtsoorten en rassen onder bepaalde groeiplaatsomstandigheden, tot een optimale afstemming van soort en groeiplaats. Dat "optimale" had een sterk ecologische basis maar een sterk economisch gericht doel. Van Goor ontwikkelde de bosbodembekende in Nederland, fundamenteel in het groeiplaatscorrelatie-onderzoek, fundamenteel voor de verhoging van de houtproduktie. Hij was ook de grondlegger van de op bodemonderzoek gebaseerde bemesting in de bosbouw. Hij werd een internationaal befaamd expert op het totale gebied van de bosgroeiplaats.

Na de vijftiger jaren veranderde er iets in de opvatting van de bosbouw over houtproductie en dus over produktieverhoging. We kwamen in een periode dat de doelstelling houtproductie in de bospolitiek en vaak ook in de bosbouwpraktijk aan belangstelling verloor, en dan breken minder goede tijden aan voor onderzoek dat produktieverhoging in het vaandel voert. Openlucht recreatie en, later, natuurbescherming kregen in bospolitiek en bosbouwpraktijk een pijlsnel stijgende belangstelling, helaas niet tegelijk met een grote aandacht voor de houtproductie maar sterk ten koste aandacht voor de houtproductie maar sterk ten koste daarvan. Wie de jaarverslagen van het

bekijkt (en men heeft dan aan het voorwoord en aan de provinciale overzichten al voldoende) zal begrijpen wat ik bedoel. Het woord houtproductie was zeer schaars geworden. Een luxe-verschijnsel dat zich overigens niet alleen in Nederland voordeed!

In hoeverre nu had deze ontwikkeling invloed op het bosbouwkundig onderzoek van "De Dorschkamp". In het jaarverslag van 1967 van dit proefstation werd gesproken van een tijdige onderkenning van de nieuwe situatie en een aanpassing van het onderzoeksprogramma. Nu is aanpassing van brede onderzoeksterreinen niet zo'n eenvoudige en zelfs geen logische zaak. Elk onderzoeksgebied heeft zijn eigen identiteit en die verander je niet zomaar zonder problemen te scheppen. Uit de jaarverslagen blijkt dan ook dat althans een groot deel van het bosbouwkundig onderzoek op het oude spoor is doorgegaan. Helaas ontbrak een analytisch bosbedrijfseconomisch onderzoek. Helaas, want zo'n onderzoek had juist in die tijd onder meer de gevolgen kunnen aantonen die het verwaarlozen van de houtproductie heeft voor de financiële uitkomsten van het bos, niet alleen op korte maar vooral ook op langere termijn en dan veelal onherstelbaar. Het moeilijkst leek de situatie voor het houtteeltkundig onderzoek, altijd zo sterk en duidelijk gericht geweest op duurzaam, gezond, productief bos. Naar mijn mening is die hoofdlijn en is die duidelijkheid toch wat verloren gegaan. Er leek sprake van een meer fragmentarische aanpak. Ik denk dat daaraan vooral debet is de devaluatie van de betekenis van de houtproductie in het bosbouwbeleid en de daardoor ontstane verwarring over de taak en het wezen van de bosbouw. Dat wezen, die identiteit wordt volledig bepaald door een drieëenheid: ecologie, economie, bosbouwtechniek. Een drieëenheid, dus ondeelbaar. Neem één daarvan weg, en de bosbouw als vak existeert niet meer. Datzelfde geldt voor het bosbouwkundig onderzoek. Ik hoop dat men zich dit, in deze woelige periode van reorganisaties, goed realiseert! In de inleiding van het jaarverslag 1974 van het Bosbouwproefstation, een terugblik, lezen we: "*Van het bos als houtproducent naar het bos als biologisch systeem met een veelzijdige doelstelling is een lange weg... leidende naar de instandhouding van in evenwicht verkerende ecosystemen bij verlaging van kosten en vermindering van arbeid.*" Deze uitspraak suggereert dat de bosbouw, zoals hij vóór de zestiger jaren functioneerde, eenzijdig was en geen ecologische basis kende. Dat is onjuist. Hij suggereert ook een tegenstelling tussen economie en ecologie, ten onrechte, maar zo werd en wordt het wel vaak gepredikt. Het houtteeltkundig onderzoek werd betrokken in een bosbouwbeleid vol confrontaties. Maar juist dit onderzoek is zo wezenlijk verbonden met een ecologisch gefundeerde maar tegelijk een economisch gerichte bosbouw. Wordt een

antithese geschapen tussen economie en ecologie, dan gedijt het houtteeltkundig onderzoek niet. Misschien is het goed om hier nog eens een uitspraak in het standaardwerk "Houtteelt" van Houtzagers aan te halen en wel waar deze zegt dat het kernpunt van de hele houtteelt wordt gevormd door gehoorzamen aan maar ook beheersen van de natuur. Dat is het nu juist: ecologie én economie. "*Een bosbouwwetenschap*", aldus Houtzagers in dit verband, "*die uit het bos en de bosbodem niet meer weet te halen dan wat het natuurbos hem opleverde is waardeloos*" (en ik voeg daaraan dan toe: en overbodig!).

Sinds de tweede helft van de zeventiger jaren is de aandacht van bospolitiek en bosbouwbeleid voor de houtproductie gelukkig weer toegenomen, in de laatste paar jaren gesteund door een actieve belangstelling van het Ministerie van Economische Zaken. Daarvan

Mooi en productief bos.

merkt het bosbouwkundig onderzoek niet direct de gevolgen want deze ontwikkeling moet eerst in concrete beleidsvoornemens worden vertaald voordat ze kan leiden tot een doelgerichte stimulering van dat onderzoek.

Welnu, sinds mei vorig jaar ligt een aantal voornemens ter tafel. Toen heeft namelijk de Minister van Economische Zaken, in overleg met zijn ambtgenoot van Landbouw en Visserij, een brief aan de Tweede Kamer doen toekomen met beleidsvoornemens voor de houtproductie en de houtvoorziening. Daarin wordt aangekondigd dat men de dekking van de Nederlandse houtbehoefte uit eigen productie wil opvoeren van 8% nu naar 25% over 50 jaar. Daarvoor zal ook de inzet van veel meer rondhout nodig zijn. De Minister deelt mee dat de productie in het bestaande bos moet worden opgevoerd tot 1,6 miljoen m³, 600.000 m³ meer dan nu, terwijl het bosareaal deze eeuw met 50.000 ha (waarvan 30.000 tot 35.000 ha staatsbos) moet worden uitgebreid. Verder zal 10.000 km² meer wegbeplantingen tot stand moeten komen. Deze plannen zijn niet te realiseren zonder een economisch gerichte, bedrijfsmatige aanpak van de bosbouw. Dat zal zijn weerslag dienen te vinden in een intensivering van bepaalde bestaande onderzoeksactiviteiten en in het tot stand brengen van een enkele nieuwe. Ik wil er een paar noemen, summier.

1 Grote aandacht is primair nodig voor alle aantastingen die een negatieve invloed hebben op de houtproductie en dus een verhoging daarvan in de weg staan. De toenemende stroom berichten over dreigende bossterfte, ook in ons land, vraagt dan ook de directe inzet van een team onderzoekers van verschillende disciplines, belast met een goed uitgekend onderzoeksprogramma.

2 Het selectie- en veredelingswerk moet onverminderd worden voortgezet, zeker bij productieve soorten. Dit onderzoek matigen zou achteruitgang betekenen. Er is dan ook naar mijn weten geen land dat zich zo'n matiging permitteert. Het gaat om een van de meest winstgevendende takken van onderzoek. Het is ook van groot belang voor het vergroten van de produktiviteit van onze wegbeplantingen. Wel zal de toetsing van nieuwe selecties sterk geïntensiveerd moeten worden om ze sneller in de praktijk te kunnen introduceren.

3 Een goed bemand, sterk analytisch gericht bosbedrijfs-economisch onderzoek in brede zin (inclusief het rationalisatie- en het aloude groeionderzoek) is onmisbaar. Het zal, samen met het houtteeltkundig onderzoek, onder meer moeten signaleren waar in ons bosareaal de economische mogelijkheden onvolledig wor-

den benut, in welke mate dat het geval is en wat de financiële gevolgen daarvan zijn.

4 Het houtteeltkundig onderzoek in traditionele zin, gericht op verbetering van groei en produktie, moet worden geïntensiveerd. Een systematisch onderzoek moet onder meer worden ingesteld, samen met het groeionderzoek, naar de productiecapaciteit van de Nederlandse bosgronden en van wegbermen om een goed inzicht te krijgen in de maximaal mogelijke houtproductie van het huidige areaal en van de uitbreiding daarvan. Dan kan tevens worden vastgesteld in welke mate ten aanzien van deze produktie concessies worden gedaan, waarna het beleid moet bepalen of die wel of niet verantwoord zijn; het heeft voor die beslissing dan tenminste een goede basis, zeker als men ook nog inzicht heeft in de zojuist genoemde financiële consequenties. Een actualisering en een aanvulling van het groeiplaatscorrelatieonderzoek is voor het verkrijgen van een inzicht in de maximaal mogelijke produktie van het grootste belang.

U ziet, de hoofdlijnen van onderzoek, 30 jaar geleden uitgezet, zijn nog steeds actueel!

Ik wil nog iets zeggen over het zo onmisbare contact tussen onderzoek en praktijk: de overdracht van onderzoekresultaten naar de praktijk. Onmisbaar voor het realiseren van een verhoging van de houtproductie in Nederland, maar momenteel een braakliggend terrein! Een goede organisatie op dit gebied bestaat niet. Hij zal moeten worden opgezet, in gezamenlijk overleg tussen onderzoek en praktijk. Dit dient grote prioriteit te hebben, willen de beleidsvoornemens tot verhoging van de houtproductie zo snel mogelijk geëffectueerd worden. Ik weet dat het een lacune betreft die een grote zorg was en is voor Van Goor. Ik denk dat de nieuwe directeur van De Dorschkamp aan zijn verleden de impuls kan ontlenen om aan dit probleem en aan de oplossing daarvan grote aandacht te besteden.

Dan nog een slotopmerking. Onderwaardering van de houtproductie heeft iets te maken met een te geïsoleerd bezien van dat ene woord: houtproductie! Maar houtproductie is niet los te zien van houtvoorziening, voorziening niet alleen ten behoeve van de industrie maar ook en vooral ten behoeve van u en van mij. U en ik, wij allen gebruiken elk 1 m³ hout per jaar. Dus 14 miljoen Nederlanders gebruiken 14 miljoen m³ hout, elk jaar weer. Wat wij van dat hout niet hier produceren, zullen wij van elders moeten halen. Hebben wij bezwaren tegen een stuk houtproductie hier, dan vinden wij in feite dat men elders dan maar over bezwaren heen moet stappen. Zo simpel is dat.